

**IMAGINI ALE PROPAGANDEI COMUNISTE ÎN ROMÂNIA
1945-1965**

**IMAGES OF COMMUNIST PROPAGANDA IN ROMANIA
1945-1965**

**IMAGINI ALE
PROPAGANDEI
COMUNISTE ÎN ROMÂNIA
1945-1965**

**IMAGES OF COMMUNIST
PROPAGANDA IN
ROMANIA
1945-1965**

Editor
Alin Ciupală

Editura MEGA
Cluj-Napoca
2020

DTP și copertă:
Editura Mega

© Editura Mega, 2020

ISBN 978-606-020-258-5

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României.

EDITURA MEGA | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

INTRODUCERE

Propaganda comunistă din România a cunoscut, pe lângă forma narativă, și o formă vizuală la fel de importantă. Cele două imagini, cea „iconografică” și cea „scrisă”, se completează pe o lungă perioadă de timp care s-a încheiat în momentul prăbușirii comunismului ca urmare a Revoluției din decembrie 1989.

Din punct de vedere metodologic, între cele două categorii de surse nu există deosebiri fundamentale. Ambele pot oferi răspunsuri, în măsura în care specialistul este capabil să le interogheze, construite în funcție de un set identic de întrebări: cine a scris sau a ilustrat, de ce a făcut-o, ce a urmărit, cum și în ce fel a pus pe hârtie/pânză/carton/celuloid/metal/plastic/lemn un text/o imagine utilizate ca mijloc de propagandă. Contextualizarea surselor, indiferent de natura lor, reprezintă obligația metodologică pe care un specialist este învățat să o pună în practică din primele momente ale formării sale.

Drept urmare, toate categoriile de surse sunt la fel de relevante și chiar dacă ele sunt fixe, nu imobile, în materialitatea lor, interesele științifice ale cercetătorilor se pot deplasa într-un cerc în jurul surselor, pe o rază mai mare sau mai mică în funcție de fiecare curiozitate în parte.

De asemenea, în interiorul unei categorii de surse toate elementele componente ale acesteia trebuie văzute pe același palier al esenței. Nu credem că avem imagini sau documente de prim rang și altele secundare. Toate, fără excepție, sunt egale între ele din punct de vedere al mărturiei pe care o pot oferi pentru înțelegerea trecutului. Doar ezitățile noastre, dacă nu chiar eșecurile neasumate și acoperite de vanități, construiesc astfel de taxonomii cu totul caduce.

Puterea de influență a unei surse vizuale față de una scrisă a fost sesizată de timpuriu iar alfabetizarea accelerată adusă de statul modern european în secolul al XIX-lea nu a diminuat cu nimic această caracteristică, dimpotrivă, a augmentat-o. Atât societățile industrializate de tip occidental, care au reușit reducerea drastică a neștiinței de carte, cât și cele agrare de tip est european și balcanic, în care accesul la învățătură a rămas redus, au utilizat din plin imaginea ca mijloc de transmitere a unui mesaj, indiferent de natura lui.

De multe ori, specialiștii nu par a ține cont de faptul că documentul scris are nevoie, pentru a fi înțeles, de intermedierea măcar a practicii dacă nu a științei scrisului și a cititului. Orice text nu era lămuritor doar pentru că era scris sau tipărit la un moment

dat. După cum nu orice imagine era automat descifrată doar dacă era văzută. Imaginea avea însă, spre deosebire de text, avantajul unui contact direct, nemijlocit între creator și privitor.

Comunismul în România nu a apărut brusc, dintr-o dată iar regimul care l-a pus în practică nu s-a construit într-o zi. Nu ne propunem o istorie a comunismului, nici măcar o sumară schiță a ei. Dorim doar să aducem în atenția celor interesați o serie de imagini care relatează despre aceasta.

Politica organizată și constantă a Uniunii Sovietice de a exporta ideologia comunistă și revoluția de tip bolșevic în Europa până la izbucnirea celui de al Doilea Război Mondial a avut consecințe și asupra României, cu atât mai mult cu cât granița comună a fost penetrată în repetate rânduri de agenți ai diferitelor servicii de informații sovietice, cu misiunea precisă de a destabiliza statul român. Chiar dacă lucrări apărute în anii din urmă¹ analizează istoria Partidului Comunist Român în perioada activității ilegale dintre 1921 și 1944, nu știm cu precizie care era numărul membrilor de partid, mai mult decât estimările care vorbesc de cifre situate între 700 și 1000 de membri. Publicarea recentă a unei remarcabile serii² care cuprinde amintirile a numeroși aderenți ai Partidului Comunist Român din această perioadă oferă date noi despre modul în care a fost organizat comunismul în România în perioada interbelică și până în 1965.

De asemenea, poate că este timpul să reflectăm și la cauzele care au determinat soliditatea regimului comunist în România până la Revoluția din decembrie 1989. Armata Roșie a ocrotit și patronat instaurarea comunismului la noi dar regimul a rezistat fără dificultăți și pentru că o mare parte a românilor s-a adaptat repede și a refuzat, tacit sau răspicat, să reziste. Cei care au avut curajul să lupte deschis împotriva regimului comunist au fost repede anihilați în absența unui sprijin din partea puterilor occidentale preocupate, cum era absolut firesc, de interesele lor strategice pe termen lung. Dacă propaganda ia în considerare și utilizează sentimentele și stările afective, politica internațională se ghidează pe baza a două principii: echilibrul de forțe pe plan mondial și interesele strategice ale fiecărei puteri în parte.

Imaginile de față ne vorbesc despre mai multe subiecte pe care le putem contura într-o enumerare aleatorie, toate fiind la fel de utile, interesante și provocatoare. Căutările, interesele științifice, acribia și imaginația fiecărui cercetător pot descoperi și alte teme sau le pot combina pe cele deja sesizate într-o alcătuire care, prin ea însăși, poate da un alt întreg.

Astfel, rolul modelului sovietic în adoptarea comunismului, de la instituții, politici

¹ În acest sens vezi, Cristina Diac, *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat*, prefață de Dan Berindei, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

² *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represii, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, ediție, cuvânt înainte, notă asupra ediției, bibliografie selectivă, indice și note de Andrei Șiperco, vol. I, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2015; *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represii, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, ediție, cuvânt înainte, notă asupra ediției, bibliografie selectivă, indice și note de Andrei Șiperco, vol. II, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2016; *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represii, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, ediție, cuvânt înainte, notă asupra ediției, bibliografie selectivă, indice și note de Andrei Șiperco, vol. III, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2018.

publice, participanți, mijloace utilizate, până la obiective și finalități este credem foarte clar pus în evidență de mijloacele utilizate în derularea operațiunii propagandistice. Comuniștii români s-au străduit să arate Moscovei că sunt loiali celui mai puternic și nu au inovat, cel puțin până la apariția național-comunismului regimului Ceaușescu, deoarece inovația putea fi considerată o ezitare, dacă nu chiar o trădare, față de tiparul leninisto-stalinist.

Imaginile ne dezvăluie și etapele construirii regimului comunist în România între 1944 și 1965, evoluția treptată care se vede în titlaturi, discurs vizual și simboluri. Comparația dintre sursele iconografice și cele documentare, precum, de exemplu, Monitorul Oficial, pune și mai bine în evidență această înstăpânire treptată și în același timp implacabilă a comunismului asupra țării. Lectura Monitorului Oficial este fascinantă și obligatorie pentru cel care dorește să înțeleagă procesul sovietizării iar sursele vizuale pot da cu prisosință un conținut cromatic documentelor tipărite.

Totodată, arsenalul iconografic utilizat ne permite să identificăm un veritabil inventar de forme, construcții, cromatică, mesaje, mijloace plastice care, la o comparație de nivel est și sud-est european pune în valoare un model bazat pe un trunchi comun, cu diferențe naționale destul de mici până la mijlocul anilor '60. Chiar dacă tentația de a considera regimul comunist din România ca fiind cel mai sângeros după cel din Uniunea Sovietică persistă și astăzi în spațiul public autohton, o comparație simplă ne arată că realitatea a fost alta. Regimurile comuniste din Europa s-au încadrat într-o grilă în interiorul căreia, cu nuanțele, accentele specifice, caracteristicile proprii inerente, similitudinile au fost copleșitoare. Imaginile sunt elocvente și le putem compara, de exemplu, cu cele ale lucrărilor dintr-un remarcabil Muzeu al Artei Totalitare pe care îl putem vedea la Sofia.

Toate aceste imagini și multe altele au existat datorită autorilor lor, de multe ori veritabile și valoroase talente, care s-au pus în slujba regimului, l-au slujit și au obținut în schimb bani, premii, poziții instituționale, ateliere de creație subvenționate și, mai ales, posibilitatea de a se face cunoscuți și apreciați într-o lume mică și plină de orgolii, uneori la fel de mari pe măsura valorii lor, alteori sub scutul vanității unui talent care nu s-a confirmat. Rezistența prin cultură devine mai degrabă un eufemism apărut după Revoluția din decembrie 1989. În absența unor edituri subterane, a unor publicații ilegale, a unei mișcări culturale ascunsă de controlul autorităților comuniste, rezistența atât de clamată a fost de fapt o colaborare asumată pentru avantajele ei și repede uitată după prăbușirea regimului comunist. Au existat și excepții, intelectuali care au avut curajul unei opoziții deschise față de regim dar ei au fost puțini numeroși și repede reduși la tăcere de regim în absența unui sprijin popular.

Artiștii care semnează ilustrațiile prezente în paginile de față reprezintă mari nume din domeniu, precum Eugen Taru, Nell Cobar, Albert Poch, Val Munteanu, Harry Guttman, Alexandru Clenciu, ilustratori, graficieni și pictori valoroși prin opera lor, străluciți creatori de ilustrații ai cărților destinate copiilor și adolescenților, ale căror opere sunt foarte căutate astăzi de colecționari. Tineri atunci și dornici de afirmare, conștienți de propria valoare, unii dintre ei ieșiți din tragica perioadă a prigoanei antisemite și a Holocaustului din România, au contribuit în cunoștință de cauză la punerea în operă a propagandei unui regim care i-a folosit.

De asemenea, instituțiile create și utilizate de regim în scopul de a construi și controla propaganda sunt și ele prezente, de la edituri, tipografii și reviste, până la centrale și ministere. Angrenajul instituțional aflat în spatele imaginilor ne este și el dezvăluit, precum într-un fel de arheologie a propagandei. Din păcate, foarte multe dintre arhivele documentare ale acestor instituții au dispărut sau au fost pur și simplu aruncate la gunoi în momentul închiderii, după Revoluția din decembrie 1989, a creatorilor fondurilor respective. Foarte rar, mici fragmente ale acestor fonduri apar astăzi prin târgurile de vechituri dar arhivele în integralitatea lor s-au pierdut. De aceea, de multe ori doar aceste imagini mai pot acum depune mărturie asupra existenței și funcționării instituțiilor respective.

Imaginile asupra cărora ne-am oprit ne vorbesc și despre oamenii către care mesajul propagandistic se îndrepta, pe de o parte oameni care au supraviețuit și s-au adaptat, pe de altă parte oameni noi, pe care regimul i-a descoperit și pe care s-a bazat, pe care i-a format și cărora le-a oferit mult. Tipurile umane care apar în aceste imagini reprezintă exemple fără de care o cercetare de antropologie culturală aplicată regimului comunist din România ar fi mai săracă.

Nu în ultimul rând, propaganda aceasta ne vorbește și despre ceva care, în ciuda aparențelor, lipsește din toate narațiunile prezente aici: libertatea, pentru că, în schimbul avantajelor și al obedienței, regimul le-a luat oamenilor libertatea. Propaganda încerca să acrediteze ideea că lumea de tip occidental era o lume a exploatării și împilării dar în nicio imagine care face trimitere la lumea comunistă libertatea autentică nu există, ci apare doar una falsă, controlată, supravegheată, constrânsă.

Drept o contrapondere la această imagine a propagandei am inserat și câteva piese care ne arată falimentul regimului comunist, unul economic, ideologic și social, precum cartelele de raționalizare a produselor, de mai multe feluri, atât de prezente în viața românilor până la sfârșitul anilor '80.

Din punct de vedere cronologic, perioada ilustrată aici este delimitată de două afișe. Cel dintâi, cea mai timpurie piesă, se referă la apariția primului număr legal al oficiosului Partidului Comunist Român, ziarul „Scânteia”. Scriitorul Sașa Pană, rămas fidel toată viața mării sale pasiuni, literatura de avangardă, bun prieten cu Stephan Roll, prezent și el în albumul de față, relatează în memoriile sale³ momentul apariției ziarului comunist, din redacția căruia a făcut parte, în condiții de legalitate după 23 August 1944. Cel de al doilea afiș, cea mai târzie piesă, face referire la Nicolae Ceaușescu, dictatorul României până în 1989, care a venit la putere în 1965 ca succesor al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

³ Sașa Pană, *Născut în '02. Memorii-file de jurnal-evocări*, București, Editura Minerva, 1973, pp. 654–655. Din prima echipă redacțională a ziarului legal „Scânteia” făceau parte, pe lângă memorialist, Miron Constantinescu (redactor responsabil), Silviu Brucan (secretar general de redacție), viitor diplomat, Radu Bogdan, viitor istoric de artă, și Pavel Chirtoacă. Redacția se afla în clădirea care adăpostise până atunci ziarul „Curentul” condus de Pamfil Șeicaru.

Fiecare imagine este însoțită de o legendă care cuprinde elementele tehnice de identificare ale suportului (carte poștală de diverse tipuri, fluturaș publicitar, afiș, cartelă pentru diverse bunuri, caricaturi). Diferențele sunt date de modul în care editorii au ales să individualizeze aceste produse (titlu, numerotare, editură, ilustratori, locul sediului întreprinderii sau atelierului, an de apariție, număr, dată, ex libris). Am respectat cu strictețe, pentru toate imaginile cuprinse, datele existente, așa cum apar ele. De asemenea, am considerat utilă menționarea calității circulației poștale, acolo unde a fost cazul.

Unele dintre piese sunt datate cu precizie fie de editori, prin menționarea în tipar a anului producerii lor, fie datorită ștampilei poștale, în cazul celor circulate. Alte piese au fost datate de către noi prin aproximare, în absența unor detalii irefutabile, în urma raportării la epoca respectivă și la alte piese similare datate cu precizie.

În cazul caricaturilor, au fost respectate titlurile date de editori iar acolo unde acestea nu au existat, am indicat o trimitere generică.

Toate piesele cuprinse în paginile de față sunt originale și se află în general într-o stare bună de conservare sau au fost restaurate de noi.

INTRODUCTION

Besides the narratives, the Romanian communist propaganda saw equally intense visuals. The “iconographic” and “written” displays of this twofold reflection complemented each other over a long period of time which came to an end at the time when the 1989 Romanian Revolution brought down the communism.

Methodologically, there are no fundamental differences between the two categories of sources. They are both answer-givers, insofar as the specialist is able to inquire them, and build on an identical set of questions: who wrote the words and drew the illustrations; why did they do it; what purposes did they pursue; how and in what way did they put on the paper/canvass/cardboard/celluloid/metal/plastic/wood support a text/image that used to be used as means of propaganda. Putting the sources, of whatever nature, in a context is a methodological duty that a specialist is taught to apply in the very early days of their training.

Therefore, all categories of sources are equally relevant, and may these be fixed, but no immobile, in their materiality, the scientific interests of the researchers can move in circles around such sources, sliding along a wider or narrower radius, according to how curious each of them really is.

Furthermore, within a given category of sources, all of its components must be looked into at the same level of essence. We don't believe in first or second ranked images or documents. They are all, without exception, equal in terms of the testimony they can provide to better understand the past. But it is only our hesitations, if not even our failure to take ownership of, or attempts to cover-up in vanity our failures, that build such completely obsolete taxonomies.

The soft power of a visual source compared to a written one had been early noted, and the accelerated literacy brought along by the 19th century modern State had no mitigating influence whatsoever on this characteristic; to the contrary, it even augmented it. Both the Western highly-industrialized societies, that managed to drastically reduce illiteracy, as well as the Eastern European and Balkan agriculture-based ones, where access to education remained limited, made full use of image as means of conveying a message, whatever the nature thereof.

Many times, specialists do not seem to give due account to the fact that for a written document to be understood, it requires some previous exercise, if not mastering *per se* the science of reading and writing. Not every piece of text can provide clarification

simply because it was written or printed out at a given moment in time. Just as not every image can be deciphered by default just by being seen. But, unlike the written text, images did provide the benefit of a direct, at-first-hand, contact between the author and the onlooker.

Communism did not occur suddenly, out of the blue, in Romania, and the regime that enforced it was not built in one day. It is not our aim to write a history of communism, not even its roughest draft. We only want to bring a number of images that give an account of this regime to the attention of all interested.

The well-organized and persistent policy of the Soviet Union of exporting the communist ideology and the Bolshevik-type revolution to Europe before the outbreak of the Second World War had taken its toll on Romania, so much more that the common border had been repeatedly crossed over by agents of various Soviet intelligence services, on a precise mission to destabilize the Romanian State. Even if the papers that appeared in the later years⁴ did look into the history of the Romanian Communist Party during the period when it operated underground (1921–1944), we cannot know for sure the number of party members and we have to settle only for the estimates that speak of numbers ranging between 700 and 1,000 members. The recent publication of a remarkable series⁵ that gathers together recollections of many adherents of the Romanian Communist Party during this period, brings to light new information about how communism was organized in Romania in the inter-war period and before 1965.

In addition to this, maybe it is also about time to dwell on the drives that led to the solidity of the Romanian communist regime before the December 1989 Revolution. The Red Army provided protection and patronship to the establishment of communism here, but the regime was able to swiftly resist also because a large part of Romanians quickly adapted and refused to resist it, either tacitly or speaking their minds out loud. Those who did have the courage to fight openly against the communist regime were quickly annihilated in absence of any support whatsoever from the Western powers which, as it was perfectly natural, were prevalently concerned about their long-term strategic interests. While propaganda is highly sensitive to, and draws on feelings and emotions, the international policy is guided by a twofold principle: the balance of powers worldwide, and the strategic interests pursued by each such power.

The images at hand speak about a number of topics that we can outline in a random listing; however, they are equally useful, interesting, and challenging. But the

⁴ See in this regard, Cristina Diac, *Zorii comunismului în România. Ștefan Foriș, un destin neterminat*, Foreword by Dan Berindei, Târgoviște, Cetatea de Scaun Publishing House, 2014.

⁵ *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represiuni, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, publication, foreword, note on the publication, selective bibliography, index and notes by Andrei Șiperco, Vol. I, Bucharest, the National Institute for the Study of Totalitarianism, 2015; *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represiuni, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, publication, foreword, note on the publication, selective bibliography, index and notes by Andrei Șiperco, Vol. II, Bucharest, the National Institute for the Study of Totalitarianism, 2016; *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965. Rivalități, represiuni, crime. Arhiva Alexandru Șiperco*, publication, foreword, note on the publication, selective bibliography, index and notes by Andrei Șiperco, Vol. III, Bucharest, the National Institute for the Study of Totalitarianism, 2018.

searches, scientific interests, accuracy, and imagination of each researcher can reveal also other topics, or can combine the ones already noted in a way that, *per se*, can articulate a completely different meaning.

Thus, to our mind, the role of the Soviet model in the up-taking of communism, from institutions, public policies, participants and means employed, to objectives and ends, is very clearly highlighted by the means employed in running such propaganda. The Romanian communists endeavored to prove to Moscow that they were loyal to the strong, and did not reinvent the wheel, at least until the occurrence of Ceaușescu's national-communist regime, because innovation could be mistaken for hesitation before, if not even betrayal, of the Leninist-Stalinist pattern.

These images reveal also the building stages of the communist regime in Romania between 1944 and 1965, that point to a gradual development seen in titles, visual discourse and symbols. A comparison of the iconographic and documentary sources, such as, for instance, the Official Gazette, highlights even better this step-by-step and, at the same time, relentless seizing of the country by communists. The Official Gazette is a fascinating and mandatory reading for whoever wants to understand the Sovietization process, and the visual sources can provide the printed documents with a rich chromatic content.

Furthermore, the iconographic arsenal used allows us to identify a genuine inventory of forms, constructions, chromatics, messages and plastic means which, when compared across the Eastern and South-Eastern European space, raises a profile based on a common core, with rather immaterial national differences until the mid-60s. Even if the temptation to qualify the communist regime in Romania as the second bloodiest after that in the Soviet Union is still seen today in the domestic public space, a simple comparison would reveal a completely different reality. The communist regimes across Europe fell into a matrix where, with their specific nuances and touches and inherent own characteristics, the similarities were overwhelming. The images are salient and stand a comparison, for instance, with those shown in the works exhibited in the remarkable Museum of Totalitarian Arts of Sofia.

All of these images and many other existed because of their authors, many of whom were genuine talents of great value, who placed themselves in the regime's service, served it and were rewarded for such service with cash, prizes, institutional positions, subsidized creative workshops and, particularly, the possibility to make themselves known and appreciated in a small world driven by egos, sometimes as great as their value, while some other times under the shield of the vanity of an ever promising talent. Resistance through culture became rather an euphemism that emerged after the Revolution of December 1989. In absence of any underground publishing houses or publications, or of any cultural movement hidden from the inspecting eyes of the communist authorities, the so claimed resistance was, in fact, a collaboration assumed for its benefits, and quickly forgotten after the collapse of the communist regime. But there were also exceptions, intelligentsia who had the courage to openly oppose the regime, but these were so few, and rapidly silenced by the regime in absence of any popular support.

The artists who signed the illustrations featured in these pages are high-profile

figures, such as Eugen Taru, Nell Cobar, Albert Poch, Val Munteanu, Harry Guttman, and Alexandru Clenciu. They were illustrators, graphic artists and painters of works of art, brilliant creators of children and teenagers' book illustrations, the works of whom are in great demand among collectors these days. Then young and eager to make a name for themselves, aware of their own value, and some emerging from the tragic times of the Romanian anti-Semitic persecution and Holocaust, they helped, in all conscience, execute the propaganda of a regime that used them.

Similarly, the institutions established and used by the regime to build and control propaganda are also present, from publishing houses, printing houses and magazines, to central units and ministries or departments. The institutional gear behind the images is revealed to us, too, like in a kind of propaganda archaeology. Unfortunately, many archives of these institutions disappeared or were simply thrown away when the creators of the respective documents were disbanded, after the Revolution of December 1989. Not often enough, small fragments of these documents are seen appearing today in flea markets, but their archives *per se* have been lost. This is why today, many times it is only these images that bear witness to the existence and operation of those institutions.

The images we have focused on speak to us also about the people targeted by the propagandistic messages, being either people who survived and adapted, or new individuals who were discovered, counted on, trained, and offered so much by the regime. The human characters featured in these images stand for examples in absence of which any cultural anthropology research on the Romanian communist regime would be so much poorer.

Last, but not least, this propaganda speaks to us also about something that, all appearances to the contrary, is nowhere to be found in any narratives present here: the freedom, because, in consideration of the benefits they enjoyed and their obedience, the regime took people their freedom. Propaganda attempted to sell the idea that the Western world was a world of exploitation and oppression, but no image that refers to the communist world whatsoever shows any hint of genuine freedom, but only frames of false, controlled, surveilled and constrained freedom.

In order to counterweight this image advanced by propaganda, we also inserted some items that depict the economic, ideological and social bankruptcy of the communist regime, such as the product rationalization cards which were so present in the lives of Romanians until the late 80s.

Chronologically, the period depicted here is flanked by two posters. The first and the earliest item shows the first lawful issue of the formal newspaper of the Romanian Communist Party, "Scântea". In his memoirs⁶, the writer Sașa Pană, who remained loyal his entire life to his great passion, avant-garde literature, and a good friend of

⁶ Sașa Pană, *Născut în '02. Memorii-file de jurnal-evocări*, Bucharest, Minerva Publishing House, 1973, pp. 654–655. The first editorial team of the lawful periodical "Scântea" included, besides the memorialist, also Miron Constantinescu (editor-in-chief), Silviu Brucan (secretary general of the editorial board) who was to become a diplomat, Radu Bogdan who was to become an art historian, and Pavel Chirtoacă. The editorial team used to work in the same building that before had accommodated the newspaper "Curentul", led by Pamfil Șeicaru.

Stephan Roll, who is also featured in this album, gives an account of the time when the communist periodical, the editorial team of which he was a part of, was first lawfully issued after 23 August 1944. The second poster and the latest item, refers to Nicolae Ceaușescu, the dictator of Romania until 1989, who succeeded Gheorghe Gheorghiu-Dej to power in 1965.

Each image is provided a key that features the technical identification elements of the support (various types of postcard, advertising leaflet, poster, card for purchase of goods, cartoons). The differences rest in the way the publishers chose to itemize them (title, numbering, publishing house, illustrators, venue of the enterprise or workshop, publishing year, number, date, *ex libris*). We have strictly adhered to the existing dates, as these appear, for all featured images. We also found useful to make reference to the quality of the postal dispatch, where applicable.

Some pieces are precisely dated by either their publishers, by printing down the year of their production, or by the postal stamp applied, for those dispatched. The dates of other pieces were approximated by us, in absence of any irrefutable dates, by reference to the respective period and other similar pieces that are precisely dated.

For cartoons, we have taken over the titles given to them by the publishers, if any; otherwise, we included a generic reference.

All the pieces contained in these pages are genuine, and are generally in good preservation conditions, or have been restored by us.